

В.П. Нагребельний – канд. юрид. наук, заступник директора
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
член-кореспондент Академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Формування інвестиційного потенціалу, як свідчать наукові дослідження й практика, залежить насамперед від економічних, політичних, організаційних та правових чинників. При цьому слід виходити з того, що основним суб'єктом регулювання інвестиційних відносин є держава, а звідси – очевидна об'єктивна необхідність істотного поліпшення її дієздатності через механізми законодавчого регулювання в інвестиційній сфері, що водночас має усунути надмірне адміністративне втручання в цю сферу.

Суспільні відносини, що виникають в інвестиційній діяльності, окрім базового Закону України “Про інвестиційну діяльність” [1], регулюються також нормами податкового, валютного, банківського, фінансового, митного, цивільного, страхового, господарського й земельного законодавства, правовими актами про режим іноземних інвестицій, приватизацію, підприємництво, інноваційну діяльність, цінні папери та фондовий ринок, концесії та ін. Окрему групу становлять законодавчі акти, що регулюють спеціальні правові режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та в межах технологічних парків України. Однак, незважаючи на велику кількість і об'ємність правових актів про інвестиційну діяльність, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему законодавства у даній галузі поки що передчасно. Недоліки й колізії в цій системі негативно впливають на стан правового регулювання інвестиційної діяльності. Будь-яка прогалина в законодавстві призводить, з одного боку, до її заповнення адміністративними засобами державного регулювання і, відповідно, бюрократизації інвестиційних відносин, з іншого – активізує відомчу та регіональну нормотворчість.

Ефективність державного і правового регулювання інвестиційної діяльності має визначатися насамперед принципами й характером стосунків держави з інвесторами, що зумовлюють такі основні варіанти її поведінки: а) преференційний підхід до діяльності іноземних інвесторів на території України та надання їм відповідних переваг; б) підхід, що ґрунтується на рівності прав вітчизняних та іноземних інвесторів; в) підхід, який має дискримінаційний характер стосовно іноземних інвесторів і надає пільговий режим для вітчизняних інвесторів. З названих варіантів відносин держави з інвесторами в законодавстві України запроваджено принцип рівності щодо регламентації прав вітчизняних та іноземних інвесторів на українському ринку, хоч і з певними елементами дискримінації іноземного капіталу в окремих галузях національної економіки [2].

За завданнями і обсягом правового регулювання у цій системі актів можна вирізнити дві основні групи, а саме: 1) комплексні законодавчі й підзаконні акти універсального характеру, які встановлюють основні принципи й загальні положення правового регулювання діяльності на території України вітчизняних та іноземних інвесторів поряд з іншими суб'єктами господарської діяльності або правовідносини, що комплексно регулюють діяльність окремих сегментів економіки, і складають окремі галузі чи підгалузі українського законодавства; 2) предметні або рамкові законодавчі й підзаконні акти, орієнтовані на регламентацію правового режиму власне інвестиційної діяльності чи її конкретних організаційно-правових форм.

Аналіз існуючого правового режиму інвестиційної діяльності дає змогу констатувати, що розв'язання завдання цілеспрямованого й масштабного залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у національну економіку може бути забезпечене в разі дотримання низки умов. Найважливішими з них є: а) ухвалення державної інвестиційної та інноваційної стратегії, зумовленої довгостроковими національними інтересами, а не короткочасною політико-економічною кон'юнктурою; б) наявність обмеженого кола державних органів з чітко визначеними функціями й повноваженнями щодо формування, координації та забезпечення поточної та перспективної інвестиційної політики держави; в) стабільна і прозора фіскальна політика; г) дієва система захисту прав інвесторів (у тому числі судового).

На сучасному етапі актуальною проблемою є відновлення і визначення умов подальшого функціонування спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) і територій пріоритетного розвитку (ТПР). Важливим також є законодавче забезпечення захисту та гарантій прав і законних інтересів інвесторів з урахуванням світового досвіду створення та функціонування СЕЗ і ТПР.

До найважливіших завдань удосконалення законодавчої основи державного регулювання інвестиційної діяльності належить створення шляхом систематизації чинних розрізнених і неузгоджених правових актів повноцінної й несуперечливої системи законодавства, яка забезпечує стабільне й розраховане на тривалу перспективу регулювання діяльності інвесторів на вітчизняному ринку, ефективний захист їхніх прав, гарантій та майнових інтересів.

Систематизація інвестиційного законодавства має здійснюватись у формі його кодифікації та інкорпорації й визначення першочергових та перспективних законів, інших нормативно-правових актів. Кодифікація першочергових актів інвестиційного законодавства має охопити: а) наукове обґрунтування, проектування і прийняття Інвестиційного кодексу України; б) підготовку проектів і прийняття законів України про захист прав інвесторів, про забезпечення виконання інвестиційних зобов'язань, інвестиційну та інноваційну оренду, інноваційне інвестування підприємств, які мають стратегічну вагу для економіки й безпеки держави, тощо.

Інкорпорування актів інвестиційного законодавства має передбачити систематизацію відповідних законів і нормативно-правових актів чи їхніх окремих розділів або витягів із них для використання в наукових, навчальних і практичних цілях.

Реалізація цих заходів дасть змогу істотно підвищити ефективність правового регулювання в інвестиційній сфері, і відповідно оптимізувати інвестиційний клімат в Україні.

Література

1. Про інвестиційну діяльність [Текст] : Закон України від 18.09.91 № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
2. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження [Текст] : Закон України від 17.02.2000 № 1457-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 97.